

Başvuru: 16.10.2020

Kabul: 06.11.2020

Atıf: Arıkan Sandıkçioğlu, Pakize. "McGinn'in Bilişsel Kapalılık Tezinin Bir Değerlendirmesi: Erişim ve Anlama". *Temaşa Felsefe Dergisi* 14 (2020): 165-175.

McGinn'in Bilişsel Kapalılık Tezinin Bir Değerlendirmesi: Erişim ve Anlama

Pakize Arıkan Sandıkçioğlu¹

ORCID: 0000-0002-9781-0750X

Öz

Colin McGinn, zihin-beden probleminin doğalcı bir çözümü olduğunu düşünmesine karşın, bu çözümün sahip olduğumuz bilişsel yetilerin ötesinde olduğunu iddia etmektedir. "Transandantal doğalcılık" adını verdiği bu görüşe göre, beyin gibi biyolojik bir organdan bilinç gibi bir olgunun ortaya çıkmasına neden olan nitelik tümüyle doğaldır ancak ne algı yoluyla ne de içebakış yoluyla insanın bilişsel erişimine açıktır. Bu bağlamda zihin-beden problemi ontolojik değil epistemolojik bir problemdir. Öte yandan, McGinn'in bu doğalcı ve gizemci pozisyonu çeşitli biçimlerde eleştirilmektedir. Bu çalışmada Michael Vlerick ve Maarten Boudry tarafından öne sürülen ve temelde McGinn'in bilişsel kapalılık tezini hedef alan epistemolojik eleştiri ele alınacaktır. Bu eleştiriye göre, McGinn'in öne sürmüş olduğu gerekçeler bilişsel kapalılık tezini, yani bilincin kaynağına bilişsel erişimin olmadığını göstermekten uzaktır. McGinn'in gösterdiği şey yalnızca zihin-beden problemine ilişkin bir çözümün özne tarafından kavranmadığı ve anlaşamadığı anlamına gelen psikolojik kapalılıktır. Ancak Vlerick ve Boudry'ye göre, psikolojik kapalılık bilişsel kapalılık için ne gerekli ne de yeterlidir. Bu bağlamda, bu çalışmada McGinn'e karşı sunulan bu itirazın, dayandırılmış olduğu "temsili anlama" kavramının bilişsel erişim için yetersiz olduğu ve "psikolojik anlama" olarak adlandırılan özneye içsel bir kavrayışın bilişsel erişim için gerekli koşul olduğu gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Zihin-Beden Problemi, Bilinç, Natüralizm, Bilişsel Kapalılık, Anlama.

An Evaluation of McGinn's Thesis of Cognitive Closure: Access and Understanding

Abstract

Although McGinn thinks that the mind-body problem has a naturalistic solution, he claims that this solution is beyond the cognitive faculties we possess. According to that approach that he calls "transcendental naturalism", the property because of which the phenomenon of consciousness arises from a biological organ like the brain is completely natural but not cognitively accessible through introspection and perception. Therefore, the mind-body problem is not ontological but rather epistemological. On the other hand, McGinn's naturalist and mysterianist position is criticized in various ways. In this paper, the epistemological criticism that is introduced by Michael Vlerick and Maarten Boudry and that mainly targets McGinn's cognitive closure thesis will be considered. According to this criticism, the justification that McGinn proposes in favor of cognitive closure, only indicates that we are psychologically closed to the solution of the mind-body problem. However, according to Vlerick and Boudry psychological closure is neither necessary nor sufficient for cognitive closure. In this paper, we will try to show that the concept "representational understanding", that Vlerick and Boudry bases their criticism on, is not sufficient for cognitive access and that an internal grasping of the subject that is named "psychological understanding" is a necessary condition for cognitive access.

Keywords: The Mind-Body Problem, Consciousness, Naturalism, Cognitive Closure, Understanding.

¹ Doktor Öğretim Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Felsefe Bölümü. pakizearikan@yahoo.com

Giriş

Bugüne kadar hakkında ortaya atılan tüm felsefi kuramlara ve özellikle de sinirbilim ve yapay zekâ alanlarında yaşanan bilimsel gelişmelere rağmen zihin-beden problemi tüm canlılığını ve önemini muhafaza etmektedir. Bunun başlıca nedeni, zihin-beden probleminin çözümüne yönelik öne sürülmüş düalist zihin kuramlarının karşılaştığı ontolojik zorluklar ile fizikalist kuramların bir türlü doldurmayı başaramadığı açıklama boşluğudur (*explanatory gap*). Zihni maddesel olmayan doğaüstü unsurlarla özdeşleştirme çabası, sahip olduğu tüm felsefi avantajlara rağmen, zihin ve beden arasında olduğu düşünülen nedensel ilişkiyi tümüyle açıklayamamıştır. Öte yandan, ne kadar karmaşık ve detaylandırılmış olursa olsun hiçbir fizikalist yaklaşım şu önemli soruyu yanıtlamayı başaramamıştır: “Nasıl olur da renkli bir fenomenoloji sulu ve soluk bir maddeden ortaya çıkabilir?”² Her ne kadar bilincin beyinden kaynaklandığı, üzerinde uzlaşılan bir iddia olsa da, beyin gibi bir organın bilinç gibi bir olguya nasıl yol açtığı tüm gizemini korumaktadır. Bilinçli deneyimin beyinde gerçekleşen nöral bir olaya dayandığı veya nöral bir olaydan ibaret olduğu iddiası kabul edilmesi güç bir iddiadır. Bunun nedeni özellikle fizikalist kuramların öne sürmüş oldukları psiko-fiziksel önermelerin önemli bir unsur olan bilinci dışarıda bıraktıkları fikridir. Bilincin sahip olduğu bu gizem, bir yandan düalist pozisyonları kuvvetlendirirken, diğer yandan fizikalist yaklaşımların söz konusu gizemi yalnızca epistemolojik bir sorun olarak görmelerine neden olmuştur. Buna göre, zihin ve beden arasında bulunan bu görünür boşluk ontolojik bir ayrıma değil, yalnızca epistemolojik bir eksikliğe işaret eder. Söz konusu boşluğu epistemolojik zeminde değerlendiren düşünürlerin bir kısmı bu epistemik eksikliğin giderilebilir olduğunu düşünürken, bazıları bunu üstesinden gelinmesi ilkece olanaksız bir yetersizlik olarak yorumlarlar. Bu çalışmaya konu olan ve doğalcı gizemcilik olarak adlandırılan görüş, zihin-beden probleminin çözümünün bilişsel kapasitelerimizin ötesinde olduğunu bundan dolayı bilişsel olarak erişilemez olduğunu iddia eder. Bu yaklaşımın önemli savunucularından Colin McGinn’e göre, sahip olduğumuz bilişsel yetiler (algı ve içebakış) bize beyinde (veya zihinde) bilincin ortaya çıkmasına yol açan unsurun bilgisini veremezler. Bunun yanı sıra, McGinn bilişsel olarak erişilemez olmasına karşın bu unsurun tümüyle doğal olduğunu, dolayısıyla zihin-beden probleminin de tümüyle doğalcı bir çözümü bulunduğunu öne sürer. McGinn’in bu yaklaşımına felsefeciler tarafından çeşitli biçimlerde itiraz edilmiştir.³ Bu çalışmada üzerinde durulacak olan itiraz Vlerick ve Boudry tarafından öne sürülen epistemolojik itirazdır. Buna göre, her ne kadar McGinn zihin-beden probleminin çözümünün bilişsel olarak kapalı olduğunu göstermeyi amaçlasa da sunmuş olduğu argümanlar yalnızca söz konusu çözümün psikolojik olarak kapalı olduğunu, yani zihin-beden probleminin çözümüne ilişkin bir kavrayışımızın veya bir anlama hissimizin olamayacağını göstermektedir. Oysa, Vlerick ve Boudry’e göre psikolojik kapalılık bilişsel kapalılığı gerektirmemektedir; bir kuramın psikolojik olarak kapalı olmasına karşın, bilişsel olarak erişilebilir olması mümkündür. Bu nedenle iki düşünüre göre, McGinn bilişsel kapalılığı temellendirmeyi başaramamaktadır. Bu çalışmanın amacı Vlerick ve Boudry’nin itirazının geçerli olmadığını göstermeye çalışmaktır. Bunun için öncelikle, psikolojik kapalılığın bilişsel kapalılık için hem yeterli hem de gerekli unsur olabileceği ve Vlerick ve Boudry’nin itirazlarını uygun bir biçimde temellendiremedikleri gösterilmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda, zihin-beden problemi gibi birçok felsefi problemin kaynağının, yalnızca doğru kurama erişimimizin olmaması değil, aynı zamanda söz konusu kuramın sezgisel olarak kavranamaması olduğu iddia edilecektir.

² Colin McGinn, *The Problem of Consciousness: Essays Towards a Resolution* (Oxford: Blackwell Publisher, 1996), 1.

³ McGinn’e karşı öne sürülen farklı itirazlar için bkz. Uriah Kriegel, “The New Mysterianism and the Thesis of Cognitive Closure”, *Acta Analytica* 18 (2003): 177-191; Daniel C. Dennett, “Review of McGinn, *The Problem of Consciousness*”, *The Times Literary Supplement* 10 (1991); Erhan Demircioğlu, “Against McGinn’s Mysterianism”, *Kilikya Felsefe Dergisi* 1 (2016): 1-10.

1. McGinn'in Transandantal Doğalcılığı

Colin McGinn'e göre gerçekliğin sınırları zihinlerimizin sınırları ile çakışmamaktadır.⁴ Gerçekliğin sınırları bizim tasavvur edebileceğimizden çok daha geniştir. Gerçekliğin zihinsel sınırlarımızın ötesine taşan bir ögesi de zihin ve beden arasındaki ilişkidir. McGinn'e göre bugüne kadar zihin-beden problemi gibi felsefi problemlere çözüm olarak önerilen yaklaşımlar dört temel yol izlemektedir. Birinci yol açıklanmaya çalışılan unsura (zihin-beden problemi söz konusu olduğunda bilince) dair açıklayıcı ve indirgemeci bir kuram sunmaktır. İkinci yol, söz konusu unsurun (bilincin) indirgenemez olduğunu iddia ederek herhangi bir açıklama sunmaktan kaçınmaktır. Üçüncü yol, problemi doğüstü unsurlara dayanarak çözüme girişiminde bulunmaktır. Dördüncü ve son yol ise, açıklanmayı bekleyen unsuru ontolojimizden tamamen elemektir. Oysa McGinn, ilk dört yolu izleyenler tarafından yok sayılmış ancak onlara kıyasla çok daha makul olan bir beşinci yol olduğunu savunur. Ona göre bu beşinci yol bilincin tümüyle doğalcı bir açıklaması olduğunun, ancak bu açıklamanın erişilemez olduğunun iddia edilmesidir.⁵ Bunun nedeni, beyinde (veya zihinde) bilincin oluşumuna yol açan unsurun bilişsel yapımız gereği ulaşılamaz olmasıdır. McGinn bu iddiasıyla bir anlamda fizikalizmin ontolojik, düalizmin ise epistemolojik sezgilerini kısmen karşılar: bilinç gizemlidir ancak mucizevi değildir. Bu nedenle McGinn, derin bir epistemik aşkınlığı kabul edip, bu aşkınlığın doğüstü olması gerektiği fikrini reddederek elde ettiği görüşüne "transandantal doğalcılık" adını verir.⁶

McGinn'in transandantal doğalcılığı en temelde bilişsel kapalılık (*cognitive closure*) tezine dayanır. McGinn bilişsel kapalılığı şu şekilde tanımlar: "bir unsur bir zihne bilişsel olarak kapalıdır eğer ve ancak bu zihin söz konusu unsurun kavrayışına sahip olamaz ise."⁷ Neticede beyin biyolojik bir organdır ve bu nedenle beynin bir takım limitlerinin olması şaşırtıcı değildir. Farklı canlı türlerinin sahip olduğu bilişsel yetilerin kıyaslanması insan beyninin gerçekliğin bazı alanlarına kapalı olduğunu daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir. Sözelimi bir şempanzenin zihninin erişimine açık olan gerçeklik alanı ile bir insan zihninin erişimine açık olan gerçeklik alanı aynı değildir. Bir şempanze elektron kavramına bilişsel olarak kapalı iken, insanın bu kavrama bilişsel erişimi vardır. Bu bağlamda, insan zihninin bilince yol açan unsurun karşısındaki durumu, bir şempanzenin elektron olma özelliği karşısındaki durumundan farksızdır.⁸ Öyleyse McGinn'e göre, beynin, bilincin ortaya çıkmasına yol açan bir Ö özelliği vardır. Bununla beraber, Ö'ye göndermede bulunarak bilincin beyinden nasıl kaynaklandığını açıklayan bir K kuramı vardır. Eğer K'yi bilebilseydik o zaman zihin-beden problemine bir çözümümüz olurdu ancak K'yi bilemiyoruz.⁹

Şimdi yapılması gereken McGinn'e göre, Ö'yü neden kavrayamadığımızı ve K kuramını neden bilemediğimizi göstermektir. McGinn'e göre, dünya hakkındaki düşüncelerimizin yalnızca iki kaynağı vardır: bilincin doğrudan erişimine sahip olmamızı sağlayan içebakış (*introspection*) ve dış dünyanın erişimine sahip olmamızı sağlayan algı (*perception*).¹⁰ Öyleyse, Ö'yü ya bilinci doğrudan inceleyerek, ya da beyinle ilgili ampirik incelemelerde bulunarak bilebiliriz, üçüncü bir yol yoktur.¹¹ McGinn'e göre Ö özelliği içebakışla açığa

⁴ McGinn, *The Problem of Consciousness: Essays Towards a Resolution*, 22.

⁵ Colin McGinn, *Problems in Philosophy: The Limits of Inquiry* (Oxford: Blackwell, 1993), 17.

⁶ Colin McGinn, "The Problem of Philosophy", *Philosophical Studies* 76, 2/3 (1994): 143.

⁷ McGinn, *The Problem of Consciousness: Essays Towards a Resolution*, 3.

⁸ McGinn'in başvurmuş olduğu bu analogi Dennett (1991) tarafından eleştirilmektedir.

⁹ McGinn, *The Problem of Consciousness: Essays Towards a Resolution*, 7.

¹⁰ Colin McGinn, "What Constitutes the Mind-Body Problem", *Philosophical Issues* 13, 1 (2003): 158.

¹¹ McGinn, *The Problem of Consciousness: Essays Towards a Resolution*, 7.

çıkarılamaz, bunun nedeni içebakışın zihin-beden ilişkisinin yalnızca tek tarafına (zihin tarafına) bilişsel erişiminin olmasıdır. İçebakış bilincin yalnızca doğrudan bilgisini sağlar, onu beyin tarafından meydana getirilen bir unsur olarak sunmaz. Bu nedenle fenomenoloji zihin-beden probleminin çözümüne uygun kavramları sağlamaktan uzaktır.¹² Öte yandan, algının hali hazırda bilişsel sınırları olduğu çok açıktır. Örneğin sahip olduğumuz duysal yetiler belirli bir frekansın altındaki sesleri veya belirli dalga boylarını bize sunmaz. Ancak algının Ö özelliğine erişim sağlamaması çok daha derin ontolojik bir nedene dayanır. McGinn'e göre, duyu deneyimleri yalnızca uzamsal özelliklerin bilgisini verebilir. Beyne ne kadar yakından bakarsak bakalım görebileceğimiz yalnızca şekil, renk, doku gibi uzamsal niteliklerdir. Ancak uzamsal özellikler zihin-beden problemini çözmekten ziyade, bizi tekrar aynı problemle karşı karşıya bırakır: uzamsal bir özelliğin nasıl olup da bilince yol açtığı sorusuyla. Bu nedendir ki Ö uzamsal olamaz. Uzamsal olmadığı için de algının erişimine kapalıdır.¹³

Buraya kadar McGinn'in transandantal doğalcılığının aşkınsal yönü genel hatlarıyla ele alınmıştır. Fakat görüşünün adının da gösterdiği gibi McGinn Ö'nün bilişsel olarak erişilemez olduğunu iddia etmekle kalmaz, erişilebilir ve uzamsal olmamasına karşın yine de tümüyle doğal bir unsur olduğunu, dolayısıyla Ö'ye göndermede bulunan *K* kuramının da tümüyle doğalcı bir açıklama olduğunu da iddia eder. Öncelikle, idealizmin doğruluğunu kabul etmediğimiz sürece, Ö'ye ve *K*'ye bilişsel erişimimizin ilkece mümkün olmasının Ö gibi bir özelliğin ve *K* gibi bir kuramın var olmadığı anlamına gelmeyeceği belirtilmelidir. Bununla birlikte Ö özelliğinin son derece karmaşık ve doğal olmayan bir unsur olduğunu söylemek için de bir nedenimiz yoktur. McGinn'e göre Ö'yü erişilemez kılan Ö'nün doğası veya ontolojik statüsü değil bizim zihnimizdir. Dünyada var olan gizemler ontolojik değil tamamıyla epistemolojik ve psikolojik durumlardır. Diğer bir deyişle zihin beden problemi ontolojik değil, algı ve içebakış yetilerimizin sınırlarından kaynaklanan epistemolojik bir problemidir. Bizim için kavranamaz olan kendi içinde karmaşık veya doğüstü olmak zorunda değildir.¹⁴ Örneğin her ne kadar gezegenlerin hareketleri, zihin-beden problemine kıyasla basit bir olgu izlenimi yaratsa da, zihin-beden probleminin çözümüne kolaylıkla ulaşabilirken gezegenlerin hareketlerini kavrayamayan bizden farklı bilişsel yetilerle donatılmış varlıklar tasavvur edilebilir.¹⁵ Hatta, zihnin dil gibi evrimsel tarihi açısından çok daha karmaşık yanlarını, bilince kıyasla daha iyi kavrayarak oluşumuz tam da kavrayışımızla problemin karmaşıklığı arasında doğrudan bir ilişki olmadığını göstermektedir.¹⁶ Bilinç ve zihin biyolojik ürünlerdir. Hatta McGinn'e göre, sahip olduğumuz birçok biyolojik özelliğimize kıyasla çok daha az karmaşık özelliklerdir. Bu nedenle, bilincin beyinden nasıl olup da ortaya çıktığını açıklayan *K* kuramı da, kavrayabildiğimiz birçok kuramdan daha basittir. McGinn'in ifadesiyle, "keşke psikofiziksel mekanizmayı bilebilseydik, basitliği ve su katılmadık doğallığı ile bizi şaşırtabilirdi."¹⁷

2. McGinn'in Bilişsel Kapalılık Tezine Bir İtiraz

McGinn'in öne sürmüş olduğu transandantal doğalcılık çoğumuzun bilinç hakkında sahip olduğu sezgilerle büyük ölçüde örtüşmektedir. Her ne kadar biz insanların doğal dünyanın bir parçası olduğumuza

¹² McGinn, *The Problem of Consciousness: Essays Towards a Resolution*, 8.

¹³ McGinn, *The Problem of Consciousness: Essays Towards a Resolution*, 12.

¹⁴ McGinn, *The Problem of Consciousness: Essays Towards a Resolution*, 18.

¹⁵ McGinn, "The Problem of Philosophy", 146.

¹⁶ McGinn, *The Problem of Consciousness: Essays Towards a Resolution*, 19.

¹⁷ McGinn, *The Problem of Consciousness: Essays Towards a Resolution*, 19.

dair sarsılmaz bir inancımız olsa da bilinci bilim tarafından sorunsuz bir biçimde açıklanabilen fiziksel özelliklerimizden farklı bir yere konumlandırmaktan kendimizi alıkoyamayız. McGinn'in bilincin doğal ancak gizemli bir olgu olduğu iddiası bu anlamda birçok açıdan makul görünür. Ancak daha önce de ifade edildiği gibi transandantal doğalcılık birçok felsefeciye göre kabul edilemez bir görüştür. Bu bölümde üzerinde durduğumuz itiraz, McGinn'in görüşünün transandantal yanını hedef alan ve Vlerick ve Boudry tarafından öne sürülen epistemolojik itirazdır. Bu itirazın temel iddiası, McGinn'in bilişsel kapalılık tezini ortaya koymada başarısız olduğudur. Bunun nedeni ise, bu felsefecilere göre, McGinn'in sunmuş olduğu argümanların bilişsel kapalılık tezini temellendirmekten ziyade, herhangi bir olguyu veya kuramı kavrayamama veya anladığını hissedememe anlamına gelen psikolojik kapalılık tezini temellendirmesidir. Vlerick ve Boudry'e göre, psikolojik kapalılık bilişsel kapalılığı gerektirmemektedir, zira bir kurama psikolojik olarak kapalıyken, kurama bilişsel erişim sağlamak son derece mümkündür. Hatta düşünürlere göre, bu iki kapalılık arasında herhangi bir mantıksal ilişki de yoktur, psikolojik kapalılık bilişsel kapalılık için ne gerekli ne de yeterli koşuldur. Bu nedenle, McGinn'in temellendirmesi başarısızdır.

Vlerick ve Boudry'nin itirazının ayrıntılarına geçmeden önce, onlara göre psikolojik kapalılığın tam olarak ne olduğunun ve bilişsel kapalılıktan farkının ortaya konması faydalı olacaktır. Vlerick ve Boudry'ye göre psikolojik kapalılık bazı sorunların çözümüne dair psikolojik ve sezgisel bir kavrayışımızın veya anlama hissiyatımızın olmaması anlamına gelir. Örneğin, öğretmenin eksiksiz anlatımına rağmen Einstein'ın Görelilik Kuramını kavrayamayan veya anlamlandıramayan bir öğrencinin o anlık durumu bir psikolojik kapalılık halidir. Öte yandan Vlerick ve Boudry'nin, "temsili kapalılık" (*representational closure*) ile özdeş saydıkları bilişsel kapalılık, ilkece aşılamaz olan tam bir erişemezlik halidir. Öznenin dünyadaki bir durumla ilgili doğru kuramı ortaya koyamamasını veya ona ulaşamamasını ifade eder. Bununla birlikte, dünyada var olan bir özelliğe bilişsel erişimimizin olması söz konusu özelliği doğru bir biçimde temsil edebilme kapasitemiz olduğu anlamına gelir. Bu bağlamda, bir öğrencinin Einstein'ın Görelilik Kuramını detaylı bir biçimde sunabilmesi, bu kuramın öğrenciye bilişsel olarak erişilebilir olduğu anlamına gelir. Öyleyse, Vlerick ve Boudry'ye göre, bilişsel kapalılık yalnızca temsili kapalılık anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, psikolojik kapalılık temsili kapalılığı gerektirmemektedir. Bu nedenle, bir kuramın psikolojik olarak kavranamaz oluşu, söz konusu kurama bilişsel erişimimiz olmadığı anlamına gelmemektedir.¹⁸ Örneğin Einstein'ın Görelilik Kuramını önemli detayları ile bilen (temsili erişimi olan) bir öğrencinin, bu kuramı sezgileriyle uyumlu hale getirerek psikolojik olarak kavrayamıyor olması mümkündür.¹⁹

Vlerick ve Boudry temsili kapalılık ve psikolojik kapalılık arasındaki farkı daha açık hale getirmek için "anlama" teriminin iki farklı kullanımını örnek verir. Birinci anlamıyla anlama, yalnızca temsili erişime sahip olma yani doğru kuramı temsil edebilme anlamına gelir. Eğer söz konusu kuram yanlış ise, temsili olarak kuramı anladığınız söylenemez. Örneğin jeosantrik evren kuramının tüm detaylarını bilmenize karşı, burada bir temsili anlama söz konusu değildir. Bu bağlamda, birinci anlamıyla anlama için önem arz eden şey kuram ile dünya arasında bir uygunluk ilişkisi bulunmasıdır. İkinci türden "anlama" psikolojiktir. Buna göre

¹⁸ Michael Vlerick and Maarten Boudry, "Psychological Closure Does not Entail Cognitive Closure", *Dialectica* 71, 1 (2017): 101-106.

¹⁹ Buna benzer bir ayırım Mark Rowlands tarafından yapılmaktadır. Rowlands, "epistemik tatmin" ile "açıklayıcı geçerlilik" kavramlarının farkını ortaya koyarak, geçerli bir kuramın özünde epistemik bir tatmin yaratmak zorunda olmadığını ifade eder. Bkz. Mark Rowlands, "Mysterianism", in *The Blackwell Companion to Consciousness*, ed. Max Velmans and Susan Schneider, Malden (Oxford: Blackwell Publishing, 2007), 335-345.

anlama bir kuramın kavranması anlamına gelir. Bu anlama biçiminde kuramın doğruluğunun herhangi bir önemi yoktur, kuram yanlış olsa bile psikolojik anlama mümkündür. Örneğin, jeosantrik evren kuramını kavırıyor olma, kuram yanlış olsa dahi anlama olarak nitelendirilir. Burada önem arz eden şey, kuram ile dünya arasındaki ilişki değil, özne ile kuram arasındaki ilişkidir. Buna göre, bir kuramı birinci anlamıyla anlamanın mümkün olmayışı *temsili kapalılık*, psikolojik anlamıyla anlamanın mümkün olmayışı ise *psikolojik kapalılık* anlamına gelmektedir.²⁰ Vlerick ve Boudry'ye göre, McGinn'in temel hatası bu iki anlama biçimini karıştırmasıdır.

O halde, Vlerick ve Boudry'ye göre Ö özelliği ve K kuramı ile ilgili dört mümkün bilişsel durum vardır:

- (1) Ö özelliğine temsili erişimimiz vardır ve Ö'yü tasvir eden doğru kuramı psikolojik olarak anlıyoruzdur (Ö ile ilgili kavranabilir doğru bir kuramımız vardır veya olabilir).
- (2) Ö özelliğine temsili olarak kapalıyızdır ve Ö'yü tasvir eden doğru kurama psikolojik olarak kapalıyızdır (Ö ile ilgili doğru kuram erişimimiz dışındadır ve bize mucizevi bir biçimde sunulsaydı psikolojik olarak kavranabilir olmayacaktı).
- (3) Ö özelliğine temsili olarak kapalıyız fakat Ö'yü doğru bir şekilde sunmayan bir kuramı psikolojik olarak anlıyoruz.
- (4) Ö'ye temsili erişimimiz var fakat Ö'yü doğru şekilde tasvir eden K kuramına psikolojik olarak kapalıyız (Ö ile ilgili doğru bir kuramımız var fakat kavrayamıyoruz).²¹

Vlerick ve Boudry'ye göre, bu dört bilişsel durumun da olanaklı olması, psikolojik kapalılık ile temsili kapalılık arasında herhangi bir mantıksal ilişkinin bulunmadığını, iki kapalılık biçiminin birbirlerinden tümüyle bağımsız olduklarını gösterir. Diğer bir deyişle, onlara göre psikolojik kapalılık temsili kapalılık için ne gereklidir ne de yeterlidir. Öte yandan, Vlerick ve Boudry'ye göre McGinn dördüncü seçeneği göz ardı etmekte ancak ilk üç seçeneğin olanaklılığını kabul etmektedir. Zira, Vlerick ve Boudry'ye göre, (3)'ün somut bir örneği olarak, McGinn zihin-beden problemi için bugüne kadar getirilmiş olan çözüm önerilerinin yanlış olmasına rağmen psikolojik olarak kavranabilir olduğunu kabul etmektedir. Bu da McGinn'in psikolojik kapalılığın temsili kapalılık için *yeterli* olduğunu ancak *gerekli* olmadığını iddia ettiği anlamına gelir. Vlerick ve Boudry'nin bu yorumu, McGinn'in psikolojik kapalılık ile temsili kapalılık arasındaki mantıksal ayrıma karşı duyarlı olduğunu göstermektedir ve bu McGinn'e karşı yönelmiş oldukları itirazı bir yönüyle daha da güçlendirir. Vlerick ve Boudry'nin itirazlarının esas temeli ise, McGinn'in metinlerindeki ifadelerdir. Buna göre, McGinn'in asıl amacı bazı felsefi problemlerin çözümlerine temsili erişimimizin olmadığını ortaya koymaktır, çünkü McGinn bu problemlere çözüm teşkil eden doğru kurama *erişemeyeceğimizi* açıkça iddia etmektedir. Öte yandan, McGinn'in temsili kapalılığı temellendirmek için başvurduğu örnek ve argümanlar, Vlerick ve Boudry'ye göre, yalnızca psikolojik kapalılığı destekler niteliktedir. McGinn metnlerinin birçok yerinde özellikle zihin-beden problemi ile ilgili felsefi bir şaşkınlık veya kafa karışıklığı içerisinde bulunduğumuza ve sezgisel bir gizem hissine sahip olduğumuza dair deliller sunar ki, bu tam olarak psikolojik kapalılık anlamına gelmektedir. Oysa bilişsel erişim, Vlerick ve Boudry'ye göre psikolojik değil epistemolojik bir meseledir. Vlerick ve Boudry'nin itirazlarını dayandırdıkları metinsel delillerden biri şu şekildedir:

(Belki biraz bilimle arttırılmış) sağduyu bize bir şey söyler, fakat sağduyunun bize söylediğini kabul etmemize izin verecek olan bir dünya kavrayışı geliştirmekte çok zorlanırız. Kavramsal sistemimizdeki bir absürtlük veya

²⁰ Vlerick and Boudry, "Psychological Closure Does not Entail Cognitive Closure", 101-106.

²¹ Vlerick and Boudry, "Psychological Closure Does not Entail Cognitive Closure", 107.

nesnel gerçeklikteki büyüğü bir metafiziksel hile tehdidine rağmen, sağduyumuzu gözden geçirmek zorunda kalıyormuşuz gibi görülebilir.²²

Öyleyse Vlerick ve Boudry'ye göre McGinn transandantal doğalcılığını büyük ölçüde sezgiye veya doğrudan kavrayışa dayandırarak bir anlamda bilimsel gerçekleri sadece sezgilerimize uygun olamayacakları gerekçesi ile göz ardı etmektedir. Öyle ki, iki düşünürü göre, McGinn'in argümanları zihin-beden problemi açısından büyük önem arz eden "nöronlar, sinapslar, sinirsel ağlar veya beynin çalışması ile ilgili bilimsel araştırmalardan söz etmez."²³ Bunun nedeni McGinn'e göre ise şudur: her ne kadar bilim de felsefe de dünya hakkında olsalar da, felsefi problemlerin bilimsel problemler gibi deneysel araştırma yolu ile çözülemeyeceğidir.²⁴

3. Bilişsel Erişim ve Anlama: Vlerick ve Boudry'nin İtirazlarına Yanıt

Daha önce belirtildiği gibi, Vlerick ve Boudry (3) ve (4)'ü kabul ederek, temsili kapalılık ve psikolojik kapalılığın birbirlerinden tümüyle bağımsız olduğunu, birine sahip olmanın diğerine sahip olmak için koşul teşkil etmediğini iddia ederler. Ancak, kendilerinin bunun için ortaya koydukları argümanlar ikna edicilikten uzak görünmektedir ve bu nedenle McGinn'in transandantal doğalcılığının bu itirazlardan sıyrılabileceğini söylemek mümkündür.

Ö özelliğine temsil edici olarak kapalı olduğumuz halde Ö'yu doğru bir şekilde sunmayan bir kuramı psikolojik olarak kavramamız mümkün müdür? Vlerick ve Boudry bu soruya McGinn'in de olumlu yanıt verdiğini düşünerek uzun uzadıya tartışmadan "evet" cevabını verirler. Bu nedenle psikolojik kapalılığın temsili kapalılık için gerekli koşul olmadığı sonucuna ulaşırlar. Bunun en açık örneği ise, zihin-beden ilişkisini açıklayan yanlış kuramlara psikolojik erişimimizin olduğu, yanlış olmalarına rağmen bu kuramları kavrayabildiğimiz gerçeğidir. Diğer bir deyişle, Vlerick ve Boudry'e göre "Ne zaman bu fenomenlerle ilgili bir kuramın kavrayışına sahip olsak, McGinn'e göre, yanlış bir kuramla karşılaşmaktayız."²⁵

Fakat, bugüne kadar önerilen zihin kuramlarına psikolojik erişimimiz olduğunu söylemek ne kadar doğrudur? Vlerick ve Boudry, McGinn'in bugüne kadar öne sürülmüş olan tüm indirgemeci, eleyici veya düalist kuramların yanlış olduğunu düşündüğünü söylemekte haklıdırlar. Ancak, bir kuramın yanlış olduğunun bilinebilir olması söz konusu kuramların psikolojik olarak kavranabilir olduğunu kesin olarak göstermemektedir. Bir kuramın psikolojik olarak kavranması, söz konusu kuramın felsefi kafa karmaşıklığını gidererek öznedede epistemik bir tatmin yaratması anlamına gelir. Bu, Mark Rowlands'ın tabiriyle bir "evreka! hissidir."²⁶ Kuramın açıklamayı hedeflediği olguyu özne için makul ve anlaşılır kılma durumudur. Öte yandan, felsefe tarihi boyunca sunulmuş olan zihin kuramları, zihin ve beden arasındaki ilişkiyi bizim için tam anlamıyla makul kılamamış, felsefi kafa karışıklığımızı yok edememiş ve tam bir epistemik tatmin yaratamamışlardır. Öncelikle, ne bilincin varlığını reddetmenin ne de onu doğaüstü mucizevi bir varlığa atfetmenin bizde epistemik bir tatmin yaratmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Zira bir yandan içebakış yoluyla bilince olan doğrudan ve güvenilir epistemik erişimimiz, onun ontolojimizden tümüyle elenmesini sağduyumuza aykırı

²² Akt. Vlerick and Boudry, "Psychological Closure Does not Entail Cognitive Closure", 108.

²³ Vlerick and Boudry, "Psychological Closure Does not Entail Cognitive Closure", 109.

²⁴ Colin McGinn, *Problems in Philosophy: The Limits of Inquiry* (Oxford: Blackwell, 1993), 10.

²⁵ Vlerick and Boudry, "Psychological Closure Does not Entail Cognitive Closure", 107.

²⁶ Rowlands, "Mysterianism", 342.

kılmakta, diğer yandan bilince doğaüstü bir statü atfetmenin doğurduğu ontolojik gizem kuramının eksiksiz kavrayışına engel teşkil etmektedir. Bununla birlikte, zihinsel durumları fiziksel olay ve durumlara indirgemek de çoğu felsefeciye göre, bizde zihin-beden probleminin çözüme ulaştığı hissini yaratmamaktadır. Zira indirgemeci kuramlar yönelimsellik ve bilinç gibi zihinsel olguların tam bir kavrayışını sunmamaktadır. Joseph Levine'in "Materialism and Qualia: the Explanatory Gap" isimli makalesinde açıkladığı gibi fizikalist kuramların özellikle deneyimlerin fenomenal özellikleri ile ilgili epistemik olarak tatmin edici açıklamalar sunmadıkları açıktır. Zira fizikalist zihin kuramları, söz gelimi acıyı c-liflerinin uyarımı ile özdeş tutmalarına karşın, bu bilinçli deneyimin neden belirli türden bir nöral olayla özdeş olup bir diğeri ile özdeş olmadığının açıklamasını sağlayamaz veya belirli nöral olayların neden kırmızı algısına değil de mavi algısına yol açtıkları sorusunu yanıtlayamaz. Dolayısıyla, zihin-beden özdeşliği konusunda ortaya çıkan felsefi şaşkınlığı tam anlamıyla gideremez. Bu nedenle, bu kuramlar zihin-beden ilişkisini bizler için tümüyle makul kılmaktan ve eksiksiz bir açıklayıcılığa sahip olmaktan uzaktır.²⁷ Öyleyse, bugüne kadar sunulmuş olan zihin-beden kuramlarının zihin-beden problemine gerçek birer çözüm teşkil etmediğini ve bizim için tam olarak kavranamaz olduklarını iddia etmek mümkündür. Bu nedenle, yanlış zihinsel kuramlara karşı sahip olduğumuz bilişsel durumu şu şekilde ifade etmek daha makul görünmektedir:

(5) Ö'ye temsili erişimiz yok ve Ö'yü doğru bir şekilde sunmayan kuramı psikolojik olarak anlamıyoruz.

Bununla birlikte Vlerick ve Boudry'nin bilim tarihinden verdikleri örnekler de bu iddialarını temellendirmekten uzaktır. Örneğin, Aristotelesçi evren anlayışı tarihte psikolojik olarak kavranmış, son derece tatmin edici bulunmuş ve doğru olarak kabul edilmiş bir kuramdır. Fakat Aristotelesçi kuramın yanlış bir temsil oluşu, bu kuramın temsili olarak anlaşılamayacağını gösterir (çünkü temsili anlama için kuramın doğru olması gerekmektedir). Bu durumda Aristotelesçi evren kuramı üçüncü duruma bir örnek teşkil ediyormuş gibi görünmektedir. Ancak burada dikkat çeken husus, üçüncü durumda temsil edemeyeceğimiz bir özellikle ilgili yanlış bir kuramın kavrayışına sahip olamayacağımız iddiasıdır. Oysa Aristotelesçi evren kuramı, ilkece temsili erişimimize açık olan bir unsur (gezegenlerin hareketleri) ile ilgilidir. Bu nedenle bu kuramı psikolojik olarak kavrayıp oluşumuz aslında üçüncü seçenekte ifade edilen durumdan oldukça farklıdır. Yanlış bilimsel kuramlarla ilgili bu durum şu şekilde ifade edilebilir:

(6) Ö özelliğine temsili erişimimiz var ve Ö'yü doğru bir şekilde sunmayan bir kuramı psikolojik olarak anlıyoruz.

Birçok bilimsel kuramın yanlış olduğu halde, bizde epistemik bir tatmin veya psikolojik bir anlama yaratmasının nedeni de budur. Oysa beyinde bilince yol açan unsur, McGinn'in iddia ettiği gibi ne algıdan ne de içebakıştan edindiğimiz kavramlarla temsil edilebilen bir özellik ise, bu özelliği yanlış bir biçimde sunan bir kuramı da psikolojik olarak anlayamayacağımızı söylemek için önümüzde hiçbir engel yoktur. Kısacası, bilim tarihinden verilebilecek örnekler (3)'ün olanaklılığını göstermekten uzaktır. Bununla birlikte, önerilmiş zihin kuramlarının gerçek anlamda psikolojik olarak kavranamaz olduğu iddia edilerek, aslında bu seçeneğin mümkün olmadığının ortaya konması olanaklıdır.

²⁷ Elbette bu kuramlar birtakım zihinsel olguları açıklamakta oldukça başarılıdırlar. "Bilincin kolay problemleri" olarak tabir edilen bu olgular örneğin, bilincin işlevi, dinamikleri ve yapısıdır. Bu kuramların açıklamayı başaramadığı olgu "bilincin zor problemi" olarak nitelendirilen fenomenal bilinçtir. Bkz. David J.Chalmers, *The Conscious Mind* (New York: Oxford University Press, 1996).

Şimdi (4)'te tasvir edilen bilişsel durumun McGinn'in transandantal doğalcılığı açısından sonuçlarını inceleyelim. Ö'ye temsili erişimimiz olduğu halde (Ö'yü temsili olarak anladığımız halde), Ö'yü doğru şekilde tasvir eden *K* kuramına psikolojik olarak kapalı olmamız mümkün müdür? Bu soruyu yanıtlayabilmek için açıklığa kavuşturulması gereken ilk nokta Vlerick ve Boudry'nin tanımlamış oldukları "temsili anlama" kavramının gerçek anlamda bir anlama biçimine dolayısıyla bilişsel erişime gönderme yapıp yapmadığıdır. Hatırlanacağı üzere, Vlerick ve Boudry'ye göre temsili anlama için öznenin psikolojik bir kavrayışa sahip olması gerekli değildir. Diğer bir deyişle, eğer sizin doğru kurama erişiminiz var ise epistemik bir tatmin duygusunu da beraberinde deneyimlemeye ihtiyacınız yoktur. Eğer bir kuramı psikolojik olarak anlamadığımız halde, ona temsili erişimimiz olabileceği iddia edilecekse şüphesiz temsili anlamının tam olarak ne olduğu konusunda oldukça detaylı bir analiz verilmesi gerekmektedir. Vlerick ve Boudry temsili anlamayı yalnızca "bir konu hakkında bağdaşık bir temsiller ağına"²⁸ sahip olmak veya olabilmek olarak tanımlarlar. Öyleyse, dünyadaki bir olgu hakkında kendi içinde bağdaşık bir enformasyon bütününe sahip iseniz, söz konusu olgu hakkındaki kuramı temsili olarak anlamaktasınız. Buna ek olarak, Vlerick ve Boudry temsili anlamayı öznenin sahip olduğu içsel durumlardan bağımsız, yalnızca kuram ile dünya arasında var olan bir uygunluk ilişkisi olarak görmektedirler. Bu anlamda, tanımlamaları oldukça muğlak görünmektedir. Örneğin, çoğumuzun evinde sayısız bilimsel kuramın açıklamalarının bulunduğu kitaplar mevcuttur. Bu kitapların, dolayısıyla içerisinde anlatılan bilimsel kuramların, bizim için ulaşılabilir ve okunabilir olması, bu kuramlara temsili erişimimiz olduğunu söylemek için yeterli midir? Zira, dilsel gelişimini tamamlamış her okur yazarın söz konusu ansiklopedileri okuyarak bir olgu hakkında bağdaşık temsiller ağı oluşturabilmesi mümkündür. Yine benzer şekilde, henüz okuma yazma öğrenmiş yedi yaşındaki bir çocuğun Newtoncu fizik kuramını okuyarak sahip olduğu bilişsel durumu temsili anlama olarak değerlendirmek makul müdür? Eğer bu mümkün ise McGinn'in "bilişsel erişim" den kastının bu tarz bir anlama biçimi olmadığı açıktır. Eğer bu mümkün değilse, anlama için doğru bir temsiller ağına sahip olmaya ek bir ölçütün daha eklenmesi gerekliliği doğmaktadır.

Her ne kadar, Vlerick ve Boudry bilişsel erişimi tümüyle temsili erişime indirgeyerek epistemolojiyi psikolojiden tümüyle yalıtıma çalışsalar da, öznenin sahip olduğu içsel durumun özellikle içselci gerekçelendirme kuramları için büyük önem arz ettiği bir gerçektir. Bu nedenle, özneye içsel psikolojik süreçlerin birtakım bilişsel süreçlerin tümüyle dışında bırakılması gerektiği iddiası detaylı bir biçimde temellendirilmesi gereken cesur bir iddiadır. Bazı düşünürler, bilgi gibi anlama içinde kuram ve dünya arasındaki uygunluk ilişkisine ek olarak, özneye içsel birtakım koşulların da sağlanması gerektiğini öne sürer. Örneğin Kvanvig'e göre anlama için, bir kuramın unsurları arasında, tıpkı bağdaşımçı düşünürlerin gerekçelendirme için gerekli gördükleri türden bir bağdaşım ilişkisinin *kavrayışı* ve *idraki* gereklidir.²⁹ Temsili olarak erişiminiz olan bir kuramın kendi içerisinde bağdaşık olması bu durumu bir *anlama* olarak nitelendirmek için yeterli değildir, özne bu bağdaşım ilişkisinin farkında ve içsel idrakına sahip olmalıdır. Örneğin, Einstein'ın görelilik kuramını anlamak için, bu kuramın içerdiği bağdaşık önermeler bütününe temsil ediyor olmanız yeterli değildir. Aynı zamanda bu önermeler arasındaki, açıklayıcı, çıkarımsal ve mantıksal ilişkileri de kavramanız ve bunları açıklanmaya çalışılan olgu ile de ilişkilendirmeniz gerekmektedir. Bunun ötesinde, anlamının gerçekleşmesi için, sahip olduğumuz temsiller ağının yalnızca kendi içinde bağdaşık olması değil, aynı zamanda öznenin tüm inanç sistemi ile bir bağdaşım ilişkisine sahip olması gerektiği de iddia edilebilir. Böylelikle, öznenin sahip

²⁸ Vlerick and Boudry, "Psychological Closure Does not Entail Cognitive Closure", 106.

²⁹ Jonathan L. Kvanvig, *The Value of Knowledge and the Pursuit of Understanding* (New York, Cambridge: Cambridge University Press, 2003), 198.

olduğu diğer inançların, sezgi ve varsayımların anlama için arz ettiği önem ortaya konulabilir. Zihin-beden probleminin bugüne kadar sunulmuş sayısız zihin kuramına karşın, hala bir felsefi problem olarak varlığını sürdürmesi büyük ölçüde, bu idrakın eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bu durumda, Vlerick ve Boudry'nin tanımlamış oldukları “temsili anlama” gerçek anlamda bir anlama biçimi olmaktan oldukça uzak görünmekte dolayısıyla bilişsel erişim ve her türden anlama biçimi için yeterli bir ölçüt sunamamaktadır. Öyleyse, (4)'te ifade edilen durum, her ne kadar olanaklı ise de, McGinn'in pozisyonu için hiçbir tehdit teşkil etmemektedir. Zira (4)'ün mümkün olduğunu söylemek, bir çocuğun Einstein'ın görelilik kuramının tüm önermelerini bilmesine rağmen bu önermeler arası ilişkileri idrak edememesini söylemekten farksızdır. Ancak, bu durumu anlama olarak nitelendiremeyeceğimiz için, gerçek anlamda bilişsel bir erişim zaten söz konusu değildir. Kısacası, (4)'ün olanaklılığı, McGinn'in bilişsel kapalılık tezi açısından bir herhangi bir önem arz etmemektedir.

Sonuç

McGinn'e göre insan zihninin ilkeleri, onun ancak belirli türden kavram, kuram veya inanç edinebilmesine olanak tanımaktadır. Ne yaparsak yapalım, bu ilkelerin ötesine geçmek olanaklı değildir. Gerçekliğin bu erişilemez ve gizemli alanının sınırlarını belirleyen unsur gerçekliğin kendisinde değil, insan zihninin yapısında aranmalıdır. Bu nedenle, yalnızca zihin-beden problemi değil, zihnimizin büyük ölçüde çözmekten aciz olduğu tüm felsefi problemler insan zihninin sınırlarını yansıtmaktadır. McGinn'in deyişiyle bedenimiz için uçmak ne ise, zihnimiz için de felsefi doğrulara ulaşmak odur. Ne bedenimiz uçmaya ne de zihnimiz felsefi problemleri çözmeye göre tasarlanmıştır. Öte yandan, McGinn'in sözünü ettiği felsefi gizemin kaynağı yalnızca doğru kurama ulaşma veya onu elde etme noktasındaki olanaksızlık değil, doğru kuramı anlama ve kavrama konusunda da sahip olduğumuz yetersizliktir. Bu bağlamda McGinn için “bilişsel kapalılık” teriminin anlamı ne Vlerick ve Boudry'nin tümüyle dışsal ilişkilere dayandırdığı bir temsili kapalılık, ne de yalnızca içsel ve psikolojik bir takım koşulları sağlayamama olarak tanımlanan psikolojik kapalılıktır. McGinn için bilişsel kapalılık her iki kapalılık türünü de kapsayan çok daha içerikli bir epistemik durumdur. Bu nedenle, Vlerick ve Boudry'nin iddia ettiklerinin aksine psikolojik kapalılık bilişsel kapalılık için en azından yeterli koşul teşkil etmektedir. Bu nedenle, McGinn'in psikolojik kapalılığı temellendirmek için sunmuş olduğu tüm argümanlar bilişsel kapalılık tezini de eşit derecede temellendirmektedir. Öte yandan “anlama” teriminin epistemolojik işlevine bakıldığında zaman, onu yalnızca sahip olunan kuram veya açıklama ile dünya arasındaki bir ilişki ile sınırlandıran “temsili anlama” kavramı McGinn'i anlamda bir bilişsel erişime göndermede bulunmamaktadır. Anlama birçok düşünürü göre, bilmeden çok daha değerli bir epistemik başarıdır. Bu anlamda, bir kurama karşı öznenin sahip olduğu psikolojik tavır ve katkı göz ardı edilemeyecek kadar büyük bir önem taşır. O yüzden, Vlerick ve Boudry'nin, kuram ve açıklamaların özüne ilişkin önemli bir noktayı göz ardı ettikleri düşünülebilir. Neil Campbell'in de belirttiği gibi açıklama yapmanın veya açıklayıcı bir kuram ortaya koymanın temel amacı öznenin anlama ve epistemik tatmin meydana getirmektir. Bunu başaramayan bir kuram başarısız bir kuramdır.³⁰ Sonuçta, McGinn'e göre, bugüne kadar zihin-beden problemine getirilen çözüm önerileri bu tatmini yaratamamış dolayısıyla başarılı olamamışlardır. Bu nedenle, McGinn'in bilişsel kapalılık tezinin belkemiğini meydana getiren unsuru “anlama” kavramı olduğundan, anlamanın doğru bir epistemolojik analizi yapıldığında McGinn'in iddiasının Vlerick ve Boudry'nin itirazlarına başışık olduğu söylenebilir.

³⁰ Neil Campbell, “Why We Should Lower Our Expectations about the Explanatory Gap”, *Theoria* 75 (2009): 43.

Kaynakça

- Campbell, Neil. "Why We Should Lower Our Expectations about the Explanatory Gap". *Theoria* 75, 1 (2009): 34-51.
- Chalmers, David J. *The Conscious Mind*. New York: Oxford University Press, 1996.
- Demircioğlu, Erhan. "Against McGinn's Mysterianism". *Kilikya Felsefe Dergisi* 1 (2016): 1-10.
- Dennett, Daniel C. "Review of McGinn, *The Problem of Consciousness*". *The Times Literary Supplement* 10 (1991): 10.
- Kriegel, Uriah. "The New Mysterianism and the Thesis of Cognitive Closure". *Acta Analytica* 18 (2003): 177-191.
- Kvanvig, Jonathan L. *The Value of Knowledge and the Pursuit of Understanding*. New York, Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- McGinn, Colin. *Problems in Philosophy: The Limits of Inquiry*. Oxford: Blackwell, 1993.
- McGinn, Colin. "The Problem of Philosophy". *Philosophical Studies* 76, 2/3 (1994): 133-156.
- McGinn, Colin. *The Problem of Consciousness: Essays Towards a Resolution*. Oxford: Blackwell Publishers, 1996.
- McGinn, Colin. "What Constitutes the Mind-Body Problem". *Philosophical Issues* 13, 1 (2003): 148-162.
- Rowlands, Mark. "Mysterianism". in *The Blackwell Companion to Consciousness*, ed. Max Velmans and Susan Schneider, Malden, 335-345. Oxford: Blackwell Publishing, 2007.
- Vlerick, Michael and Maarten Boudry. "Psychological Closure Does not Entail Cognitive Closure". *Dialectica* 71, 1 (2017): 101-106.